

Magángyűjtemény Tordátfalván a Nyikó mente értékeivel

ugyanakkor legalább ennyire döntő háromszéki behatást ismerhetünk fel az ingatlanokon.

A táji tagolódás szempontjából Udvarhelyszék többi részére, azaz a Nagy-Küküllő és mellékvizei, valamint a Nagy-Küküllő és Nagy-Homoród közötti dombság által meghatározott nagy területre a helyi sajátosságokkal színesített lágy átmenetek jellemzők. Nagy vonásokban azonos egységes fejlődési folyamatoknak lehetünk tanúi.

A népi építészet kutatója természetesen nem korlátozhatja munkáját csupán a lakóház felmérésére, dokumentálására. A tüzelőberendezések vizsgálata például mindig izgalmas adatokat rejteget egy kutatónak. Egy portán belül figyelmet érdemlő objektumok még a gazdasági épületek (színek, gabonások, csűrök), akárcsak a közösségi és privát szféra közötti határt jelző térelválasztó elemek: a kapuk és kerítések is. Furu Árpád ezen utóbbiak felleltározását sem mulasztja el. A szerző véleménye, hogy még nagyon sok helyszínen tetten érhető a külső hatásoktól mentes építészeti hagyomány, kiválóan dokumentálhatók az egymást követő fejlődési szakaszok, de a lakók modernsége törekvő életvitele, valamint az intézményesen szabályozott faluképvédelem teljes hiánya nem ad okot optimizmusra.

Napjaink néprajzi kiadványai között viszonylag kevés az olyan publikáció, amely a szakmaiság csorbulása nélkül reális érdeklődésre számíthat a szélesebb olvasóközönség részéről. Furu Árpád könyvében bárki megtalálhatja a számára fontos építészeti adatot vagy tetszetős fotót. Az *Udvarhelyszék népi építészete* című kötet üzenet a múltból arról, ami sajátosan népi, székely és egyedi a vidékünkön.

Miklós Zoltán

Tordátfalván, a 14. szám alatti telek udvarán a tornácos épület mellett egy kisebb ház áll, három szobájában Pop Anna óvónő saját néprajzi gyűjteményét rendezte be. A porta díszé az új székely kapu, amely temesvári sógorasszonya jóvoltából készült. Az út felőli szobában, a tisztaszobában a háztartás értékesebb tárgyai láthatóak: vetett ágy, sifon, szekrény, bölcső, kanapé, mosdó, tükör, asztal székekkel, falióra és családi fényképek a falon, kisebb-nagyobb díszes keretekben, mutatva, milyenek voltak az épület gazdái, illetve falubeli kortársaik. A kisebb, kétajtós, egy fiókos szekrényke tetején pedig könyvek, köztük XIX. századi tankönyvek, legtöbbször azonban XX. század eleji kiadvány. Egy-egy kéziratot füzet arról tanúsodik, hogy az olvasottabb verseket külön gyűjteményként másolták a gyakorlott kezűek a Nyikó mentén is. Kalendáriumok jelzik, hogy az időszerű tudni- és olvasnivaló nem volt ritka a székely parasztsaládnál sem. A kisebb üveglámpák nem mindennapos használati tárgyak voltak, mint ahogyan az elsőházat sem lakták folyamatosan. A nagy szekrényben a ma székely ruhának nevezett viselet ünnepi darabjait láthatjuk.

A középső ház tavaszi takarítás előtti állapotában inkább raktár, hiszen az egykori lakók egy-másfél századdal ezelőtt a most itt látható munkaeszközök egy részét a padláson, esetleg a csűrben, pincében tartották. A szoba egyik értékes és egykor is megbecsült bútordarabja a XIX. századi festett falitéka, benne üvegnevelővel, meg a rézmozsárral. Az egyszerű fatálon kisebb-nagyobb cserépedények, porcelántányérok, a másik sarokban asztal, egyszerű asztalosmunka. Itt láthatjuk a kenderfeldolgozás eszközeit is: szövőszéket, fonókereket, tekerőlevelet, héhelőt stb., illetve más munkaeszközöket: egy festett lánán törzsölőt, dézsát, rostát, sulykokat, a kis asztalon szenes vasalót. A szoba közepén egyszerűbb petróleumlámpa szolgáltatott fényt. A kisebb tükör, a falvédő innen sem hiányzik. Egyik falon egyszerű (keresztbe tett lécekből kialakított) edénytartón kisebb mázas cserépedények mutatják, hogy két nemzedékkel ezelőtt a mindennapokban a cserépedények jóval gyakoribbak voltak, mint a drágább porcelán- vagy fém-edények.

*A tordátfalvi néprajzi magángyűjteményeknek otthont adó ház
P. Buzogány Árpád felvételei*

Az úgynevezett hátsó ház, vagyis a leghátulso szoba a sütőház szerepét töltötte be, benne most is kemence van katlannal, illetve a szükséges kellékek a falra, vagy fogasszerű alkalmatosságra akasztva: sziták, bőrrosták, gyúródeszkák, kétkarú mérleg (kompona), kürtőskalács sütők, fa meritőlapát stb.

A telek udvar felőli részét csűr és istálló választja el a hátsó kerttől. A hatalmas melléképület bal felőli része nyitott szín, fölötte szénapadlással, udorral, középen a csűr, jobbról pedig pajta, fölötte ugyancsak udorral.

Nemrég javították fel, a csűr raktárfeleltként szolgál jó ideje, látunk itt szánt, szekeret, asztalosszerszámokat (különböző méretű fűrókat), tilót, tekerőlevelet, favillát, festett fonókereket, ácsolt faládát stb.

Pop Anna kérdésünkre elmondta, már képzős diák korában kedvet kapott a tárgyak gyűjtéséhez, tehát több, mint 30 éve gyűjti a falusi életforma, gazdálkodó életmód tárgyi eszközkészletét. Az itt látható gyűjtemény nagy része tordátfalvi származású, ám vannak olyanok darabok is, amelyek környékbeli településekről, esetleg

éppen messzebről származnak. Mivel a család Nagysolymosban élt sokáig, nyilván onnan is hozott magával egyet és mást, például mozsarat, van onnan falvédő, de arányaiban elenyésző, ami arról a vidékről származik. Tarcsafalváról, Kobátfalváról is kerültek be ajándékként tárgyak, Keresztúrról egy szekrény.

A mindennapi munka eszköztárát szemrevételezve arról érdeklődtünk, van-e olyan sajátossága Tordátfalvának, amiben különbözik a szomszéd településektől, vagy olyan mesterség, aminek az eszközkészletét össze kell gyűjteni? Egyértelmű nem volt a válasz. Pop Anna úgy látja, e tekintetben nincs különbség a Nyikó menti falvak között, például a kenderfeldolgozás hozta fel, az is ugyanolyan volt mindenhol.

A gyűjtemény jól mutatja, hogy a mindennapi tárgyak nagy része fából készült. Ezeket helyben készítették, nem máshonnan szerezték be. A gyűjtemény tulajdonosa déd- és üknagyapjára hivatkozik, akiknek tulajdonából bizonyos eszközök megmaradtak, illetve volt a faluban asztalos csoport, a faeszközöket ők készítették, van olyan tárgy, hogy benne van a mesternek a monogramja. Ennek tulajdonítható, hogy asztalosszerszám is szép számban fellelhető itt.

– **Volt más ötlet is korábban, hogy hová lenne jó elhelyezni a gyűjteményt?**

– Igen, szerettem volna, hogy az iskolában, vagy az üzlet melletti régi tanítói lakban helyezzük el, de a lelkész nem egyezett bele.

– **Ez a gyűjtemény magántulajdon. Ha középületbe került volna, a falu inkább magáénak érezné?**

– Amikor kezdett jól kinézni a kis házban elhelyezett gyűjtemény, jöttek az asszonyok, hogy: mutasd meg! Amikor már látták, hogy lesz belőle valami, jól kezd kinézni, egyik hozott egy falvédőt, másik egy dézsát, kerepelőt. Értékelték és tetszett nekik, hogy egy helyen vannak ezek a tárgyak. Őket is a fiatalkorukra emlékeztette.

– **Idegének, a faluban nem ismerős emberek tudnak erről a gyűjteményről?**

– Akik innen elszármazottak, azok tudják, hogy van, például a falutalál-

közön többen megnézték. Vagy akik közelebbi ismerősök, azok is. Magyarországiak is jártak ide.

Nyitva van mindenki előtt – jó tudni erről a gyűjteményről. Berendezésében, pontosabban a karbantartásban siménfalvi kollégái is segítettek (az óvónő több éve a siménfalvi, községközponti óvodában tanít), és kolléganők is hoztak ide tárgyakat adományként, pl. tálast, a rugonfalviak falvédőt. A község polgármestere, Péter Zoltán szintén segítségére volt.

– **Mit kellene még begyűjteni, mivel kellene kiegészíteni?**

– Sok minden kellene még. Nincs kályhánk. Voltam egy helyen, ahol volt festett csempe, de később tudtam meg, hogy eladták. Pedig kértem korábban.

– **Az állagvédelem pénzbe kerül, ez meg a további gyűjtés pénzüggő-e?**

– Nagyon. A tanügyi fizetésből nincsen erre mód. A faeszközöket eszi a szú. Lenolajjal kentük le, többször is. Tavaly nyáron egyfolytában ki voltunk terítkezve. Ecsettel kengettük... Nem is nagyon látszik. Pedig a szekér legalább ötször volt lekenve. Kezdtük és végeztük. A szúpor mégis látszik...

– **Mindegyik tárgynak saját története van? Lehet tudni, hogyan került ide, ki készítette?**

– A legtöbbről tudom. Fel is írtam különben, hogy kitől mit kaptam. Kerekes Gyula bácsi, Tarcsafalváról,

ő is adományozott, az ő apósa tordátfalvi volt, mondta is, úgy írom be: Antal Ferenc bácsitól, az ő apósától van, aki erdész volt.

Pop Anna terveit családja támogatja. Az épület, amiben berendezte a gyűjteményt, a férje tulajdona. A csúrt a család közös jövedelméből javították, akárcsak a kis házat, mielőtt berendezték volna. Bár látogatható, éppen a raktározás az egyik gond: hová, hogyan helyezze el azokat a tárgyakat, amelyek nem a lakásbelsőhöz tartoznak, illetve ami még nem kiállítható, vagy nincs tér megmutatni.

Egyszemélyes álom vált valóra azzal, hogy Tordátfalván végleges helyére került egy néprajzi gyűjtemény, ám a család és talán a helyi közösség további közreműködése és segítsége nélkül nem történnek meg azok az előrelépések, amelyeket a tordátfalvi születésű Pop Anna tervbe vett. A tűzoltó felszerelést jó lenne felhozni ide, egy színbe – fogalmazta meg elképzelését. Állagmegóvásra van szükség, az épületet is javíthatni kell időnként. A gyűjtemény pedig ingyen nyitja meg ajtait mindenki előtt.

P. Buzogány Árpád

